

საკრალური ისტორიები

ქართულ ფოლკლორში არის მთელი რიგი ტექსტები, რომლებიც მოგვითხრობენ დასაბამიერ მოვლენებზე, მითიურ წინაპრებზე, საიდუმლო ინიციაციებზე, ზებუნებრივ არსებათა საგმირო თავგადასავლებსა და ზოგადად იმის შესახებ, რაც კოსმოგონიდან მოყოლებული სოციოკულტურული ინსტიტუტების დაარსებამდე მოხდა. ამ ტიპის ტექსტები ძირითადად გვხვდება აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში, სადაც დღემდე შემორჩა ტრადიციული საზოგადოებრივი ყოფის ფრაგმენტები. როგორც ცნობილია, ტრადიციული საზოგადოების ყოფა მთლიანად მითიური მოვლენების ხსოვნაზეა დაფუძნებული. ამიტომაც არქაული საზოგადოება მითიურ ამბებსა და დასაბამიერი მოვლენების ხსოვნას მრავალფეროვანი შინაარსის ზეპირი ტექსტებით სათუთად ინახავს. მათი მსოფლაქმის მიხედვით ყოველ კოსმიურ საგანს, მოვლენასა თუ წეს-ჩვეულებას თავისი ისტორია აქვს. ხევსურულ დიალექტზე მითებს, ზეპირ საკრალურ ისტორიებს, რომლებიც წინაპართა სამყაროს ცნობიერებასა და დასაბამიერ მოვლენებზე მოგვითხრობენ, ანდრეზი ჰქვია.

ანდრეზული ტექსტები, მასში გაცხადებული ამბების ერთობლიობით, აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის სხვადასხვა კუთხეში ქმნიან ერთიან სისტემას, რაც იმას ნიშნავს, რომ აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის მითოლოგიური გადმოცემები ერთი ტიპისაა.

არცთუ ისე დიდი ხნის წინათ (ნაწილობრივ ახლაც) აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში ადამიანები ცხოვრობდნენ ცალკეულ ტრადიციულ საზოგადოებებად, ე. წ. “საყმოებად”. თითოეულ საზოგადოებას ჰყავდა თავისი მფარველი ჯვარ-ხატი, ღვთისშვილი, ხოლო ყოველ ჯვარ-ხატს - თავისი “საყმო” - საზოგადოება. ყოველ საზოგადოებაში სხვადასხვა მისტიკურ რიტუალებზე იხსენებდნენ და ჯვრის მომავალ მსახურთ გადასცემდნენ ამბებს საწყისი მოვლენებისა და მითიური წინაპრების შესახებ. ამ ტექსტებში გაცხადებული ამბების ერთობლიობა წარმოადგენს ტრადიციული საზოგადოების ისტორიას. უფრო მეტიც; რადგან ანდრეზებში გადმოცემულ ამბავს საზოგადოების თითოეული წევრისათვის აქვს რელიგიური ღირებულება, ამიტომ ის საკრალური ისტორიაა. ანდრეზების

მიხედვით მორიგე ღმერთი და მფარველი ჯვარ-ხატები წარმართავენ ტრადიციული საზოგადოების ცხოვრებას; ყველაფერი, რაც მათ ირგვლივ ხდება, მორიგე ღმერთისა და ღვთისშვილების საყმოს ცხოვრებაში ჩარევის შედეგია. ანდრეზი, მირჩა ელიადეს სიტყვებით რომ ვთქვათ, პირველ რიგში აცხადებს ღვთიური გეგმის არსებობას, ხალხის ცხოვრებაში უზენაესი ღმერთისა და ზებუნებრივ არსებათა მონაწილეობას. მას არ აინტერესებს ქრონოლოგია, არც მოვლენათა სიზუსტე და ისტორიული პიროვნებების ნამდვილობა. ჩვეულებრივი ისტორიოგრაფიისაგან განსხვავებით, რომელიც ისტორიულ დროში მომხდარ მოვლენებს იკვლევს, ანდრეზი ისტორიული დროის მიღმა, “მას ჟამსა” ჩადენილ ქმედებებს ასახავს. ანდრეზებში გაცხადებული ამბების ერთობლიობა ქმნის საკრალურ ისტორიას.

საბჭოთა პერიოდში ფოლკლორისტები ანდრეზებს სპეციალურად თითქმის არ იკვლევდნენ (თუ არ ჩავთვლით თინათინ ოჩიაურის ნაშრომს „მითოლოგიური გადმოცემები აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში“, თბ., „მეცნიერება“, 1967 წ.).

XX საუკუნის 10-იან წლებში, როდესაც აკაკი შანიძე მთის დიალექტებს სწავლობდა და სახალხო მთქმელებისგან ხევსურულ ბალადებს იწერდა, აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთი მჭიდროდ იყო დასახლებული და ზოგიერთ სოფელში რამდენიმე ათეული კომლიც კი ცხოვრობდა. ამდენად, ტრადიციული ყოფის მცოდნესა და მთხრობელს მაშინ იქ ბევრს ნახავდა მკვლევარი. ნახევარი საუკუნის წინაც უფრო მეტი საშუალება იყო ანდრეზული ტექსტების მოსაპოვებლად, ვიდრე დღეს. XX საუკუნის 50-იან წლებამდე, კერძოდ ხევსურების აღმოსავლეთ საქართველოს ბარის სოფლებში იძულებით ჩამოსახლებამდე, ფშავ-ხევსურეთის საყმობში ჯერ კიდევ ცოცხლად იყო შემორჩენილი ტრადიციული საზოგადოებრივი ცხოვრების ფრაგმენტები და მრავლად იყვნენ ისეთებიც, რომლებიც საკრალური სიტყვებით მდიდარ მთის ლამაზ დიალექტზე ზეცნობიერი შიშით გადმოსცემდნენ მისტიკურ ამბებს. ისინი ახლა უკვე დაუსჯელად ყვებოდნენ იმ ანდრეზებს, რომლებიც ოდესღაც აუცილებლად საიდუმლოდ უნდა შენახულიყო.

ანდრეზების იმ მასშტაბით კვლევა, როგორსაც ეს ტექსტები იმსახურებენ, ამ სამი ათეული წლის წინ დაიწყო პროფესორმა ზურაბ კიკნაძემ და მრავალი ნაშრომი შექმნა, რომელთა შორის აღსანიშნავია მისი წიგნი „ქართული მითოლოგია I, ჯვარი და საყმო“, 1996.

იმ დროისთვის (XX საუკუნის 80-იანი წლები), როდესაც ზ. კიკნაძე ანდრეზების შეკრებასა და მეცნიერულ კვლევას შეუდგა, თუმ-ფშავ-ხევსურეთის საყმობი მოსახლეობისგან თითქმის უკვე დაცლილი და გაუკაცრიელებული იყო. თითო-

ოროლა კომლიან სოფლებში მხოლოდ აქა-იქ, კანტი-კუნტად თუ მოიძებნებოდნენ ანდრეზების, ტრადიციული საზოგადოების ყოფისათვის ფუძემდებლური შინაარსის მქონე გადმოცემათა მცოდნენი და მახსოვარნი. ისინი მითოსურ დრო-ჟამს იმ ნახევრადსაკრალურ სივრცეში მეტ-ნაკლებად ჯვარ-ხატთა დღესასწაულზე აღადგენდნენ, როდესაც მამაპაპური სამკვიდროდან აყრილი და ქვეყნის სხვადასხვა კუთხეში გაფანტული, მაგრამ საერთო წარსულის ხსოვნით კონსოლიდირებული საყმო მფარველი ღვთისშვილის ყუდრო კარზე იყრიდა თავს.

ხალხური ტექსტების ჩაწერა-შეგროვება ფოლკლორისტის უპირველესი მოვალეობაა. ზ. კიკნაძემ მრავალი ფოლკლორული ექსპედიცია მოაწყო და მრავალჯერ ფეხით შემოიარა აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში სალ კლდეებზე მიკრული და ვიწრო ხეობებში მიყუჟული პატარა სოფლები, სადაც გარე სამყაროსგან მოწყვეტილი ადამიანები თავიანთ პატრიარქალურ მამულებში ჯერ კიდევ მითოსის დაუწერელი კანონებით აგრძელებდნენ მამაპაპურ ტრადიციებსა და რელიგიურ ცხოვრებას. ისინი წინაპართაგან ბოძებული საკრალური სიბრძნით ჭვრეტდნენ, თუ როგორ დაარსდნენ საყმოს მფარველი ღვთისშვილები. მათი წინაპრები მოწმენი იყვნენ ჰიეროფანის, კოსმოსის საკრალიზაციის და მაღალი მთების წმინდა მწვერვალებზე შემდგარნი მოწიწებით ელაპარაკებოდნენ ჯვარ-ხატებს. მთიელები ჯვარ-ხატთა ლაშქრობებს ისე გადმოსცემდნენ, თითქოს თვითონაც „მას ჟამსა“ იმ ზეციური მხედრობის წმინდა მეომრები ყოფილიყვნენ. მათ სწამდათ ღვთისშვილთა სასწაულქმედებანი და დამაჯერებლად ყვებოდნენ ღვთისშვილთა თანამოძმეობაზე. სახუცო ტექსტებისა თუ ანდრეზების ჩასაწერად მისულ მეცნიერს უზიარებდნენ მკადრეთა და ხუცეს-ხევსბერთა გამოცდილებას. ძრწოლით მოუთხრობდნენ საიდუმლო საგანძურებზე, ანდობდნენ ინიციაციურ საიდუმლოებებს, უჩვენებდნენ ღვთისშვილთა და დევ-კერპთა ბრძოლის ადგილებს, სადაც ისტორიამდელ ხანაში დევ-კერპნი მკვიდრობდნენ და საიდანაც საბოლოოდ აყარეს ისინი ღვთისშვილებმა.

მრავალწლიანმა შრომამ თავისი ნაყოფი გამოიღო. 2009 წელს ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობამ დაბეჭდა ზ. კიკნაძის წიგნი „ანდრეზები (აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის რელიგიურ-მითოლოგიური გადმოცემები)“.

კრებულში ანდრეზები აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის კუთხეების (ხევსურეთი, ფშავი, მთიულეთი, გუდამაყარი, თუშეთი და ხევი) მიხედვით არის დალაგებული. ანდრეზული შინაარსის ტექსტების ერთობლიობა სრულყოფილად წარმოაჩენს ქართველ მთიელთა მითორელიგიურ ცნობიერებას, ხანგრძლივ ცხოვრებისეულ და სამართლებრივ გამოცდილებას, ზნეობრივ პრინციპებს და ყველა

იმ სულიერ ღირებულებას, რომელთა შენახვა და ცოდნაც დასაფასებელია ყოველი ეპოქის ნებისმიერ ხალხში. მართალია, ანდრეზული ტექსტების ცოდნას მხოლოდ აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის საყმოები ინახავენ, მაგრამ ზ. კიკნაძის აზრით, „სულიერი კულტურა, რომელიც ქვეყნის ერთ მხარეში იქმნება, სავსებით გამოხატავს მთელი ერის დაფარულ შესაძლებლობებს, მის პოტენციას“ [კიკნაძე 1996: XI].

აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის საყმოებში შეკრებილ ანდრეზებს აქვთ უნივერსალური ღირებულებაც, რადგან ეს ტექსტები არის ერთგვარი წყარო ტრადიციული საზოგადოებისა და ამ საზოგადოებაში მცხოვრები ადამიანის მრავალმხრივი აქტივობის შესასწავლად. უფრო მეტიც; ზ. კიკნაძის აზრით, „ყოველი კულტურის ფესვი ადამიანშია და, ყველგან, სადაც კი მას უხდება ცხოვრება, თუნდაც მიუვალ მთებსა და უდაბნოს ხრიოკებს იყოს შეხიზნული, რასაც ქმნის, კაცობრიობის სახელით ქმნის... ქვეყნის მიყრუებულ ადგილებში შეყუჟულთ არ უშენებიათ მონუმენტური ტაძრები და სრასასახლენი, ხშირად კვალიც კი არ დაუტოვებიათ მიწაზე თავიანთი არსებობისა, მაგრამ ეს უკვალობა იქნებ მათი ღირსებაც იყოს, რადგან კვალი ნივთიერია, ეს ხალხი კი სულიერ ღირებულებებს ქმნიდა“ [კიკნაძე 1996: XI].

წინასიტყვაში, რომლითაც იწყება ანდრეზების კრებული, ავტორი გვესაუბრება ქართველ მთიელთა ყოფით და სულიერ ცხოვრებაში ანდრეზული ტექსტების განსაკუთრებულ როლზე. ანდრეზები დღესაც საქართველოს ბარში გაბნეული მთიელი მოსახლეობის ყოფაზე დიდ გავლენას ახდენს. ანდრეზული გადმოცემები მათთვის „საერთო წარსულის ხსოვნისა და აწმყოში კონსოლიდაციის ქმედითი საშუალებაა“ [კიკნაძე 2009: 7].

წიგნის ავტორი წინასიტყვაში საფუძვლიანად განმარტავს ტერმინ „ანდრეზ“. „ანდრეზი“, - წერს ზ. კიკნაძე, - დიალექტური ფორმაა ირანული წარმოშობის სიტყვისა ანდერძი, რომელიც რაიმე სიტყვიერ-ზეპირ ან წერილობით დანატოვარს ნიშნავს. თუ ანდერძი, რომელსაც მამა, წინაპარი უტოვებს თავის შთამომავლობას, მისი შინაარსის უპირობო შესრულებას მოითხოვს, ასეთივე კატეგორიულია ანდრეზი საყმოსთვის. ანდრეზში გადმოცემული ამბავი სამაგალითოა, ფუძემდებლურია, მასზე დგას საზოგადოების საკულტო თუ საერო ინსტიტუციები, ქცევა, ზნეობა, ფორმალური თუ არაფორმალური ურთიერთობანი, ყველაფერი რითაც საზოგადოება არსებობს და ფუნქციონირებს, როგორც საზოგადოება, სოციუმი, ადამიანთა ისტორიულად ჩამოყალიბებული კრებული“ [კიკნაძე 2009: 7].

წინასიტყვაში ზ. კვიციანი თემატიკის მიხედვით გვთავაზობს აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის რელიგიურ-მითოლოგიური გადმოცემების - ანდრეზების ყველაზე ოპტიმალურ კლასიფიკაციას.

კრებულში შესულია 420 ანდრეზი. ამ რაოდენობის გაზრდა ნაკლებ სავარაუდოდ მიმაჩნია, ყოველ შემთხვევაში თემატურად მაინც აღარაფერი შეიცვლებოდა, რადგან კრებულში ავტორმა შეიტანა ყველა საარქივო ტექსტი. მათ შორის ყველაზე სრულყოფილი და მართლაც ფასდაუდებელი 95 საკრალური შინაარსის ტექსტი XX საუკუნის 30-იან წლებში გ. ჩიტაიას დავალებით ფშავ-ხევსურეთის სოციალური და რელიგიური ყოფის საუკეთესო მცოდნე ალექსი ოჩიაურმა ჩაიწერა. კრებულში შესულია აგრეთვე თ. ოჩიაურის მიერ შეკრებილი 35 ანდრეზი. ტექსტების დიდი ნაწილი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეგიდით მოწყობილი ფოლკლორული ექსპედიციების შედეგად არის მოპოვებული, მათ შორის კრებულში შესულია ზ. კვიციანის მიერ ჩაწერილი 55 და ტ. მახაურის მიერ მოპოვებული 30-ზე მეტი ანდრეზი. მნიშვნელოვანია აგრეთვე ნოდარ არდოტელის (ზვიადაურის) ღვაწლი მიღმახევის ანდრეზული მასალის დროულ გამოვლენაში. შუა საუკუნეების ციხე-დარბაზებით მოფენილ მიღმახევაში მოპოვებული 42 ანდრეზული ტექსტიდან უმეტესობა სწორედ მან ჩაიწერა. თსუ ფოლკლორისტიკის კათედრის დავალებით ნოდარ არდოტელმა 1983 წლის ზამთარში მიღმახევის სოფლებში მდიდარი ფოლკლორული მასალა ჩაიწერა, მათ შორის 25 ანდრეზი. იმაჟამად V კურსის სტუდენტმა ნ. არდოტელმა დავალება სკრუპულოზურად შეასრულა. ის პირადად იცნობდა მთქმელებს, ვისგანაც ფოლკლორულ მასალას იწერდა. ნ. არდოტელმა ზეპირ ცოცხალ ტექსტებს თითქმის დაღუპვის პირას მიუსწრო. აღსანიშნავია, რომ ჯვრის მსახურთა უმრავლესობა, ვისგანაც ნ. არდოტელი მუცოში, არდოტში, ხახაბოში, ანდაქსა და არჭილოში ანდრეზებს იწერდა, დღეს ცოცხალი აღარ არის. ნ. არდოტელის მიერ ჩაწერილი ტექსტები ენობრივი თვალსაზრისითაც სანიმუშოა. ამ მასალის გარეშე ანდრეზული ტექსტების სიმცირე კუთხის ხარვეზად შეიძლება მიგვეჩნია.

კრებულში შესულია აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან XXI საუკუნის დამდეგამდე მოპოვებული ანდრეზები, რომლებსაც სხვადასხვა დროს იწერდნენ ვაჟა-ფშაველა, გუსტავ რადე, დავით ხიზანიშვილი, აკაკი შანიძე, ბესარიონ გაბური, გიორგი ბოჭორიძე, კოხტა აზიკური, ლია კაიშაური, ვერა ბარდაველიძე, გიორგი ცოცანიძე და სხვ.

კრებულში შესულ თითოეულ ანდრეზს თან ახლავს პასპორტი, რომელშიც მითითებულია ტექსტის მთხრობელისა და ჩამწერის ვინაობა, აგრეთვე ჩაწერის დრო

და ადგილი. ნაკლად შეიძლება მივიჩნიოთ ის, რომ პასპორტი ინფორმაციას არ გვაწვდის ტექსტების მთხრობელთა ასაკზე. სამწუხაროდ, ფოლკლორული მასალის შემკრებ-ჩამწერები ყოველთვის როდი უთითებდნენ მთქმელის ასაკს, ალბათ ამიტომაც ანდრეზების კრებულში ტექსტების პასპორტში მითითებული არ არის მთხრობელთა ასაკი. თუმცა დაკვირვებამ და გამოცდილებამ გვაჩვენა, რომ მათი ასაკი შეზღუდული არ არის. აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში ამა თუ იმ ანდრეზის მცოდნე შეიძლება ყოფილიყო 18 წელს გადაცილებული ნებისმიერი ასაკის ადამიანი.

როგორც აღვნიშნეთ, წიგნის ავტორმა მიზანშეწონილად ჩათვალა მასალის არა თემატიკის, არამედ კუთხეების მიხედვით დალაგება. წიგნში შესული 420 ანდრეზი აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის კუთხეების მიხედვით ასე გადანაწილდა: ხევსურეთი - 178 ტექსტი, ფშავი - 95, გუდამაყარი - 52, თუშეთი - 37, მთიულეთი - 36 და ხევი - 22 ტექსტი. როგორც ვხედავთ, ხევის მასალა მწირია. ის ტექსტები კი, რომლებიც შესულია კრებულში, სრულყოფილად ვერ წარმოაჩენს კუთხის მითორელიგიურ სურათსა და ხევის საყმოების დაფარულ შესაძლებლობებს. კრებულში თითქმის არ გვხვდება ფოლკლორისტიკის კათედრის მიერ ხევში ჩაწერილი მასალა. მით უფრო, რომ ხევის სოფლები ამჟამად უფრო მჭიდროდ არის დასახლებული, ვიდრე ფშავ-ხევსურეთის საყმოები. კრებულში წარმოდგენილი ხევის ანდრეზების უმეტესობა XX საუკუნის I ნახევარში სერგი მაკალათიამ ჩაიწერა. იმის შემდეგ მოხეური ანდრეზების გასამდიდრებლად თითქმის არაფერი გაკეთებულა. რამდენად შეინახა ამ კუთხემ ანდრეზული მახსოვრობა და რამხელა შესაძლებლობა ჰქონდა ხევს ანდრეზული მასალის გამოვლენისა, ჩვენ არ ვიცით. იგივე შეიძლება ითქვას თუშურ მასალაზეც.

წიგნს განსაკუთრებულ მეცნიერულ ღირებულებას სძენს თემატიკური ინდექსი და მრავალფეროვანი საძიებლები. 26 დასახელების საძიებელს, რომლებშიც სრულყოფილად აისახა ანდრეზების ძირითადი ტერმინოლოგია, წიგნში 30 გვერდზე მეტი ადგილი აქვს დათმობილი. მისი დახმარებით მკითხველსა თუ მკვლევარს შეუძლია მიიღოს ამომწურავი ინფორმაცია ისეთ საკითხებზე, როგორცაა ჯვარ-ხატები და სალოცავები, ჯვარჩენის ნიშნები და სიმბოლოები, ჯვარ-ხატთა დამხმარე არსებანი, ჯვარ-ხატთა მსახურნი, დღესასწაულები, ჯვარ-ხატთა სამსახური, ჯვარ-ხატთა ნაგებობები და ადგილები, რჩეულობა, უწმინდურობა და ბოროტება, სიკვდილი, საიქიო, ნათესაობა, საკუთარი სახელები, გვარები და ქვეგვარები, წარმომავლობა, პიროვნებები, ადგილის სახელები, მთები, წყლები, მცენარეულობა, ცხოველები და ფრინველები, სამოსელი, შრომის იარაღი, საბრძოლო საჭურველი, საქმიანობა, ჭურჭელი, სასმელ-საჭმელი და სუფრა.

საყურადღებოა კრებულის ენობრივი პოზიციაც. როგორც წესი, ანდრეზების ძირითადი ნაწილი გადმოცემულია აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის დიალექტებზე. მაგრამ ზოგიერთ ტექსტში გვხვდება შერეული, სალიტერატურო და დიალექტური ფორმების ნაზავი, რომელიც ზოგიერთმა შეიძლება ჩაწერის ხარვეზად მიიჩნიოს. ანდრეზული ტექსტების მაგნიტოფონური ჩანაწერები ადასტურებენ მთის დიალექტების რღვევის პროცესს, რომელიც განსაკუთრებით XX საუკუნის მეორე ნახევრიდან გაძლიერდა. ადგილობრივი მცხოვრებლები, განსაკუთრებით მამაკაცები, ზეპირ ტექსტებს უცხო ადამიანებთან გადმოსცემენ არა დიალექტზე, არამედ უფრო სალიტერატურო ქართული ენით, რომელიც მათ უკვე საკმაოდ კარგად აქვთ შეთვისებული.

თუმ-ფშავ-ხევსურულ, მთიულურ და მოხეურ დიალექტებზე შესრულებული ანდრეზული ტექსტების ლექსიკა გარკვეულ ახსნა-განმარტებას მოითხოვს. ანდრეზებში გადმოცემული არაერთი სიტყვის მნიშვნელობის მახსოვარი ზოგიერთ კუთხეში აღარავინ დარჩენილა. საჭირო გამხდარა ცალკეული სიტყვების მნიშვნელობის ახსნა-განმარტება. ანდრეზებისთვის ნიშანდობლივი მდიდარი სოციალური და რელიგიურ-საკრალური ტერმინოლოგიის გასაგებად ტექსტებს ბოლოში ერთვის ლექსიკონი, რომელიც დახმარებას გაუწევს ანდრეზების სიბრძნით დაინტერესებულ მკვლევარსა თუ რიგით მკითხველს.

ზურაბ კიკნაძის დამსახურებად უნდა ჩაითვალოს არა მარტო ანდრეზული ტექსტების გამოცემა, არამედ ისიც, რომ მან ქართულ ფოლკლორისტიკაში პირველმა გამოყო ცალკე ჟანრად ანდრეზები და ამ ტექსტებს კუთვნილი ადგილი მიუჩინა ხალხური სიტყვიერების ჟანრულ სისტემაში. მან ზუსტად და მკაფიოდ განსაზღვრა ანდრეზული ტექსტების ფუძემდებლური როლი აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის საყმოების საკრალურ ყოფაში. ანდრეზული სიბრძნის მკვლევარმა ხუცეს-ხევისბერთა ზეპირ მეტყველებაში შემორჩენილი საკრალური სიტყვები, რომლებსაც სალიტერატურო ქართულში შესატყვისი არ მოეძებნებოდა, გააცოცხლა და სამეცნიერო ენის კუთვნილება გახადა. მან ანდრეზებიდან, ყველასგან მივიწყებული დიალექტური ფორმებიდან შექმნა სამეცნიერო საკრალური ტერმინოლოგია. ანდრეზული ლექსიკიდან სამეცნიერო ლიტერატურაში ზ. კიკნაძის მიერ შემოტანილი ტერმინებია: ანდრეზი - მითი; გაბუდაყება - ჰუმბრისი; კვრივი - წმინდა, საშიში, ჰიეროფანიის ადგილი; საყმო - ტრადიციული საზოგადოება; ნალახი - შელახული, შებილწული ადგილი; ჯვარჩენა - ჰიეროფანია; მკადრე - ჯვრის ხელკაცი და სხვა მრავალი.

ხალხური ტექსტების გამოცემებს შორის ზ. კიკნაძის მიერ გამოქვეყნებული „ანდრეზები“ ერთ-ერთი საუკეთესო, სრულყოფილი და მნიშვნელოვანი კრებულია. აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის რელიგიურ-მითოლოგიური გადმოცემების - „ანდრეზების“ გამოქვეყნებით ქართული ფოლკლორისტიკის წინაშე ახალი ფურცელი გადაიშალა. იგი არის ძვირფასი წყარო ანდრეზული კულტურის შესასწავლად. წიგნი დიდ დახმარებას გაუწევს ტრადიციული საზოგადოების ყოფით დაინტერესებულ ჰუმანიტარული მეცნიერების სხვადასხვა დარგის მკვლევარებს, სტუდენტებსა და მკითხველ საზოგადოებას.

ლიტერატურა

კიკნაძე 1996 - ზ. კიკნაძე, ქართული მითოლოგია I, ჯვარი და საყმო, ქთ. 1996.

კიკნაძე 2009 - ზ. კიკნაძე, ანდრეზები (აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის რელიგიურ-მითოლოგიური გადმოცემები), თბ., 2009